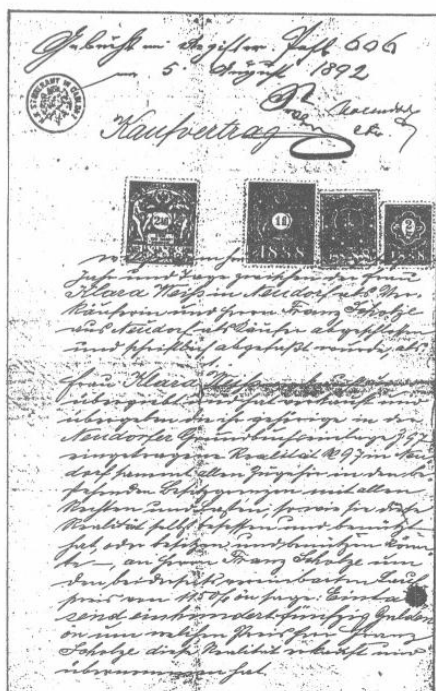

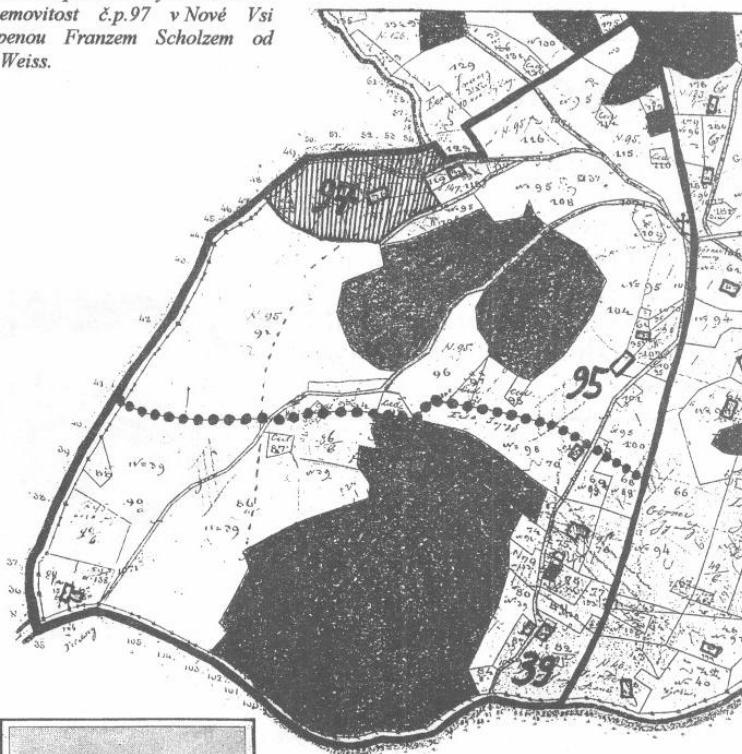
Členitá a mnohotvárná je naše vesnička. Podél hlavní silnice zástavba jako by měla až městský charakter, čím více se však vzdalujeme od téhle naší dopravní tepny, ukazuje nám naše ves svoji přívětivou vesnickou podobu, kterou nezměnily četné sklářské konjunktury a následné stavební expanze, ani poválečné i nedávné zvraty v zemědělství, které měly na charakter a kvalitu po staletí obhospodařované a kultivované krajiny největší vliv. Mízi staré roubenice citlivě zasazené do krajiny, ale přeci jich ještě pár zůstalo. To, co ale mizí daleko rychleji, je ona kultivovaná podoba krajiny, rozkvetlé louky po generace obhospodařované lidskýma rukama. Vydejme se na procházku k jedné staré chalupě obklopené na jaře i v létě na loukách kolem různobarevným kvítím, které hned tak někde neuvídíte. Vypravme se na samou hranici s Jabloneckými Pasekami - k č.p.97 - k Frumarovým.

Urbář z roku 1687 uvádí u gruntu s pořadovým číslem 1 sedláka Geörga Vattera, vlastního hospodářství č.39 (dnes jízďárna pana Kellera) a č.95 (dnes chalupa pana Jadrníčka). Sedlák odváděl s gruntu s výměrou něco přes 84 korců po 42 krejcarech svatojiřského a svatohavelského ouroku. Tereziánský katastr z roku 1748 pod číslem pořadovým 215 uvádí majitele jedné části gruntu Geörga Preislera a u druhé Hanse Christopha Staffena a Kaspara Haubta. Dozvídáme se i o novoveských domkářích, ale bez důkladnějšího prostudování nejstarších pozemkových knih je jen velice obtížné přiřadit k uváděným nemovitostem čísla popisná, neboť očíslování domů proběhlo až v roce 1771. Dům č.p.97 ale v té době již určitě stál a přináležel k pozdějšímu č.95.

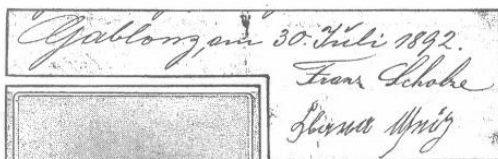
Revizitace z let 1788 již zná čísla popisná, a tak lze s určitostí říci, že grunt č.p.39 vlastní sedlák Franz Feix, grunt č.p.95 vlastní sedlák Andreas Feix a stejně tak i dům č.97.

Titulní list kupní smlouvy z roku 1892 na nemovitost č.p.97 v Nové Vsi zakoupenou Franzem Scholzem od Kláry Weiss.

Podpisy Franze Scholze a Kláry Weiss na kupní smlouvě z roku 1892.

Fotografie Franze Scholze a jeho manželky Matyldy rozené Weiss (asi 1905)

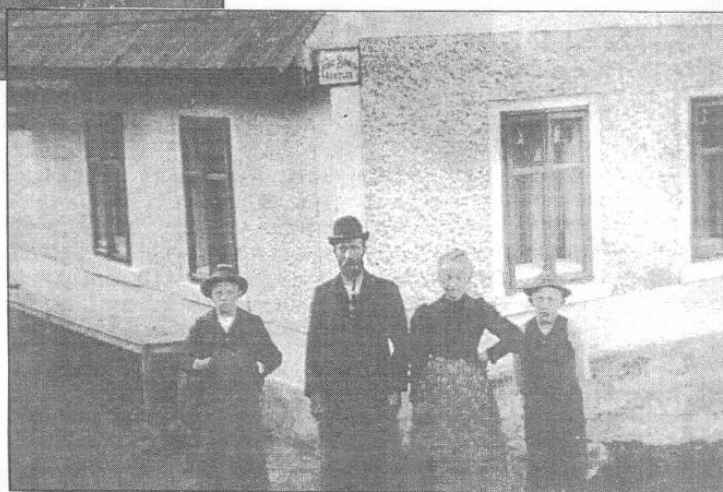
Výřez z indikační skici 1843 s hranicemi původního gruntu s č.p.39/95, tečkované jsou naznačeny hranice pozdějšího rozdělení statku a vyšrafovaná je realita č.97.

Chvilé odpočinku s rodinou za domem (1911)

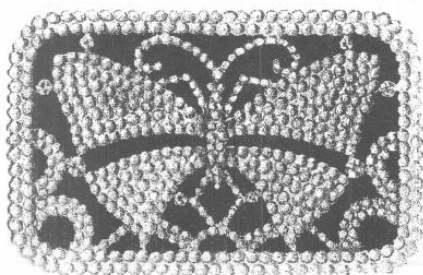
Samota na úpatí Kynastu na hranici s Pasekami jako by spadala více k Pasekám, než k Nové Vsi. Franz Scholze, původem s Pasek, měl ke svému rodišti blízko celý život. Byl členem tamních spolků, především členem tělovýchovného spolku „Jahn“ Paseky a Paseky se mu zdáli být zřejmě světovějšími, když si nechal tisknout hlavičky k účtům se svou firmou, novoveským číslem popisným umístěným na oko právě v Pasekách (Schlag)(1916).

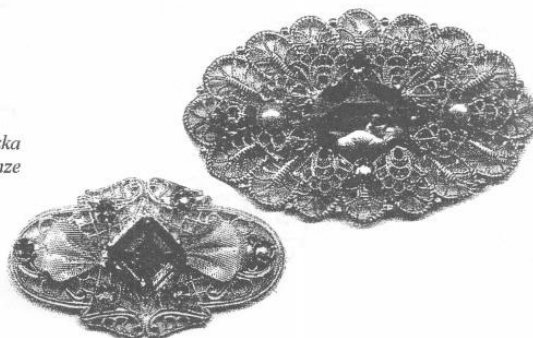
Franz Scholze – pasíř, tak zní nápis na smaltované tabulce na domě, pod kterou pobyje Scholzeho rodina. Tabulka se dodnes uchovala. (asi 1912)

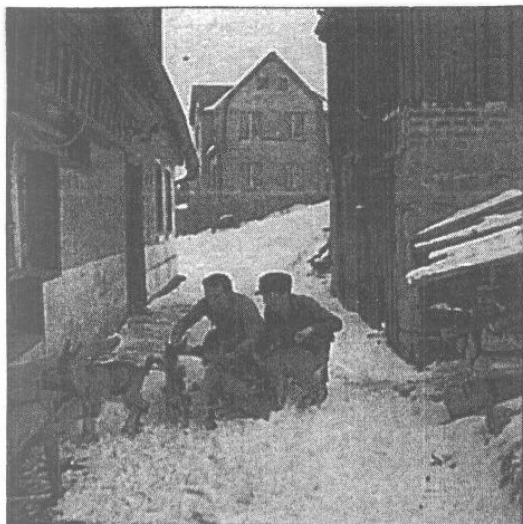
V roce 1822 u domu č.p.97 uváděn Andreas Feix (*1765, +1824) – tkadlec lnu a výminkář s svojí manželkou Annou roz.Linke – dcerou ševce z Jindřichova, v domě bydlel také syn hospodáře z č.95 – Franz Josef Feix (*1805). Dům tehdy ještě patřil ke gruntu č.p.95, jméno starého hospodáře neznáme, dovídáme se o rodině tkalce Andrease Feixe ml. (*1791). V knize duší z let 1828-1842 u domu č.97 nalézáme tkalce Antona Knoblocha (*1796) a na gruntu č.95 hospodařil tehdy již sedlák Franz Josef Feix s rodinou, dříve uváděný u domu č.97. Další kniha duší z let 1842-1867 nás informuje o osudech rodiny tkalce Antona Knoblocha. Měl tři dcery a po jeho úmrtí v roce 1848 nemovitost přejímá nejstarší z nich – Jenověfa se svým manželem Augustinem Weisssem – tesařem z Jindřichova. V roce 1857 Jenověfa tragicky umírá a Augustin Weiss se ještě v téže roce znovu žení s její mladší sestrou Klárou. Až do roku 1852 je s nimi v domě v podnájmu nádeník Josef Kulhawý s rodinou. Panská správa a s ní spojená omezení navždy končí, naposledy ještě uved'me majitele gruntu č.95, jehož součástí domek č.97 býval – na usedlosti v týchž letech hospodařil sedlák Josef Feix se svou početnou rodinou. Z jeho dvou manželství vzešlo dohromady 14 potomků.

Domkář Augustin Weiss z čísla 97 zemřel roku 1879 a dále hospodářství spravovala jeho manželka Klára (*1832) s jejich potomky, dcerou Matyldou a synem Augustem. V roce 1892 od ní realitu odkupuje pasíř Franz Scholze (*1864) a zároveň se žení s Matyldou Weiss. Franz Scholze pracuje nejprve jako pasířský pomocník, následně se osamostatňuje a svou živnost již provozuje na Nové Vsi. Několik málo uchovaných pasířských výrobků z jeho dílny je němým svědectvím umu a pile a ani se nechce věřit, že tyto malé umělecká díla s kvalitním zpracováním a blyštivým zlacením či stříbřením mohou být tak letitá. U domku rodina provozuje také menší hospodářství, které je někdy jen k příživění, jindy převažujícím zdrojem jejich živobytí. První světová válka odvála členy rodiny na frontu, bratr Franze Scholze Friedrich byl v roce 1916 zajat na ruské frontě a strávil mnoho let na Sibiři.

Návrh bižuterie a ukázka výrobků pasíře Franze Scholze.

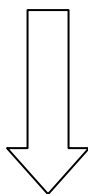
S kůzlatty na dvorku. V pozadí již stojí dům č.p.390. (30.léta)

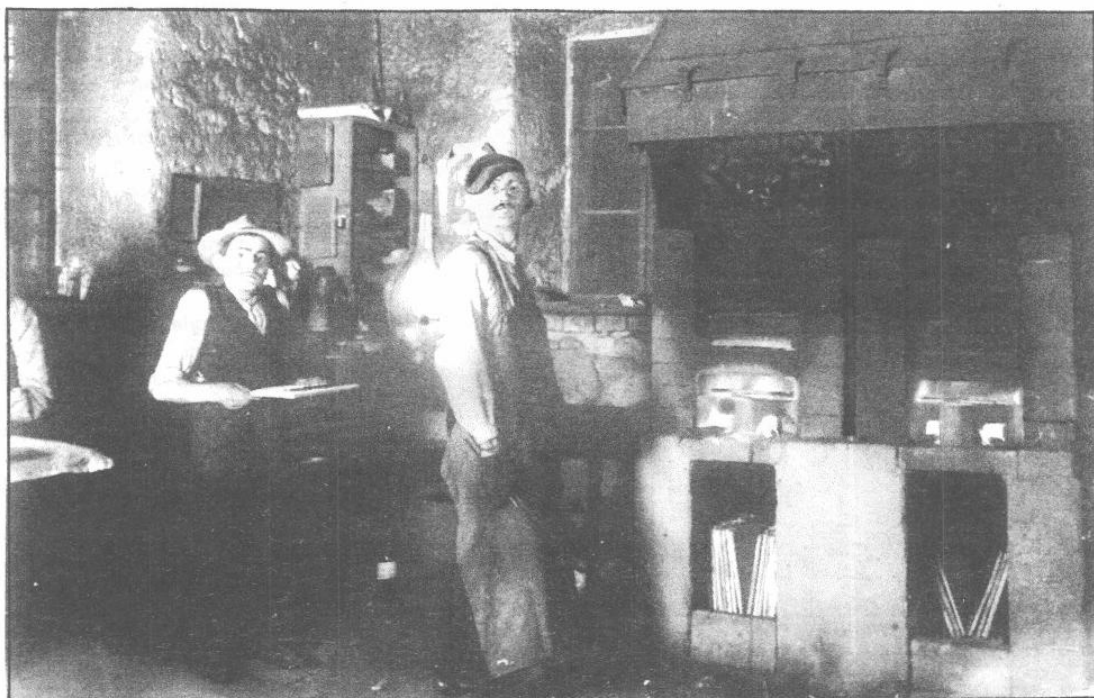
Richard a Emilie Scholze a jejich hospodářství (30.léta).

Syn Franze Scholze – Richard se svou manželkou Emilií roz. Vachkovou s Turnova pak usedlost vlastní až do konce 2. světové války a i on tu po vyučení u svého otce provozuje pasířinu. Po 2.světové válce je mu majetek vyvlastněn, jeho manželce nikoliv, tak tomu bylo u smíšených manželství. Oba v domku nakonec setrvali, Richard Scholze zemřel v roce 1974. Paní Scholzová se později znovu vdala za Bohumila Havránka a rodina jeho vnučky – rodina Frumarova v domku od podzimu 1991 spokojeně bydlí a postupně jej rekonstruuje. Díky nim si tahle stará novoveská roubenice zachovala svou malebnost a horské louky kolem domu díky pravidelnému kosení svou pestrost. A tak je možno každým rokem na květnaté louce nad domem spatřit v jarních měsících záplavy několika druhů orchidejí, především ale Vemeníku dvoulístého. Ať kytky ve stráni nad domem ještě dlouho tak hezky kvetou a v domku pod ní ať se všem dobře žije...

-jas-

Ojedinělý snímek, pocházející z doby okolo roku 1890, zachycuje leštiče ohněm – pulíry při práci a je na něm dobře patrné vybavení dílny, především stavba pulírovací pece. Snímek je pořízený ve Smržovce a pochází ze sbírky pana A. Hübnera z Huti.

V našem kraji je od dob dávno minulých jednou z hlavních činností obživy zdejších obyvatel práce se sklem. Vedle jeho výroby a výroby polotovárů v malých i větších sklárnách to byla hlavně domácí práce v nepřeberném množství malých domácích manufaktur.

Pestrá je škála řemesel, která doprovázejí skleněný výrobek od jeho zrodu v podobě polotovaru ve sklářské huti až po finální výrobek. Od sklářské hutě vede cesta přes mačkárny - drikety, jak se jim u nás říká. Ty ještě dnes můžeme vidět u nejednoho domu, i když již většinou upravené pro jiné účely. Ale nejen mačkání se provádělo v domácích dílnách. Po vymáčknutí požadovaného tvaru následuje ostřihování přetoků - broků, omílání pro odstranění ostrých hran - šitlování. Šitlovalo se v dřevěných sudech – v šestihranných prý větší zboží, v osmihranných to drobnější a točit s takovým sudem nebylo jen tak. Specifický zvuk šitlovacího bubnu se zbožím byl známkou správného postupu.

Většina skleněného zboží se nadále zušlechťuje broušením: mokrou cestou - rumplováním nebo leštěním ohněm - pulírováním. Za zmínku určitě stojí, že vynález pulírovacích pícek je připisován novoveskému huťmistru a obchodníkovi se sklem Ignáci Kleinertovi, o kterém byla řeč v jednom z prvních Zpravodajů od pramene Nisy. Pulírovací pec je topeniště, nad nímž jsou v určité vzdálenosti nad sebou rošty, na něž se ukládají šamotové talíře se skleněným zbožím, někdy uloženým na volno, u větších kusů poskládaných do křídového prachu. Povrch výrobků je lehce nataven a tím dojde k dokonalému vyhlazení povrchu. U některých barvených výrobků při tomto procesu dochází zároveň k požadované změně barvy. Skleněné korálky, které se zde převážně zpracovávají jsou před úpravou matné a nevýrazné. Po projití ohněm získají jiskru. Jiné tzv. práskačky se ohřejí a následně prudce zchladí a poté znovu ohřejí. Prudkým zchlazením dojde k popraskání skla a tím se vytvoří zvláštní struktura v korálce. Opětovným ohřátím se spojí vrchní vrstva a korálka tak drží pohromadě. Dalším zpracováváním sortimentem jsou ověsky - větší kusy tvarovaného a broušeného skla na ozdobu lustrů. Také ty zde v plamenech získají lesk a tím i svoji krásu.

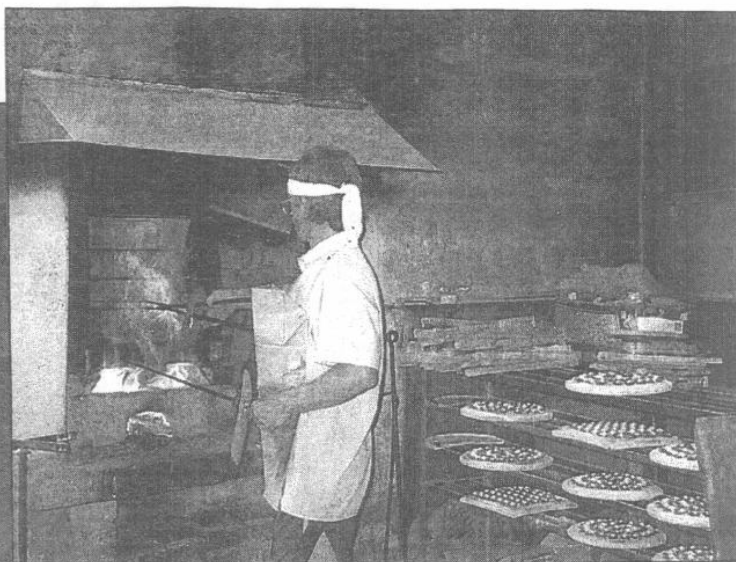
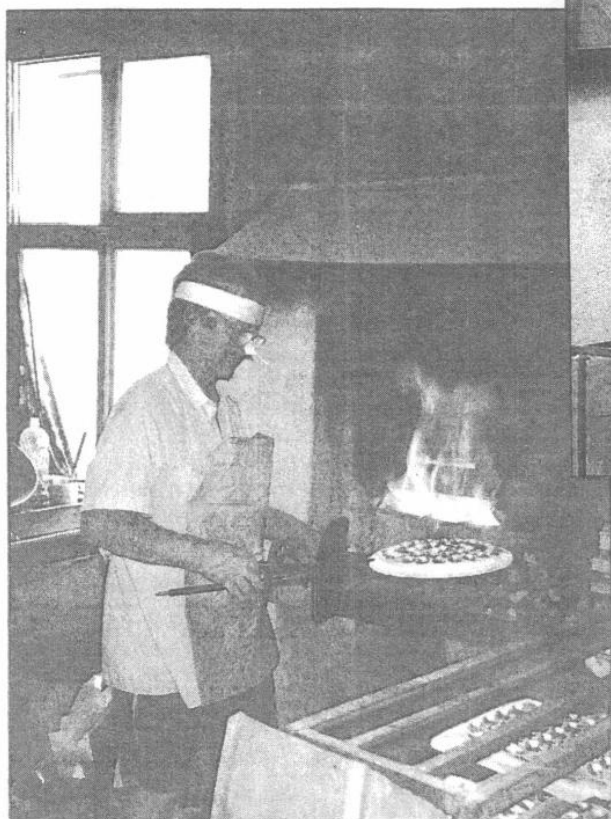
V dnešní přetechizované době nás těší, že právě v naší vesničce znovu ožila stará metoda leštění skla ohněm, ale ne z plynových hořáků, jak se to dělá ve většině dnešních firem. Skleněné výrobky jsou zde upravovány „živým“ ohněm ze suchého, hlavně bukového dřeva tak, jak před desetiletími a stoletími.

Pan Josef Kubáček st. zde již od roku 1993 toto řemeslo provozuje. Navázal tak na tradici své rodiny, vždyť všechny figle ho naučil především jeho otec, který se touto prací živil řadu let. Při své práci, kdy čas odměřuje kroky od pece a zpět, opravdu mnoho času neprosedí. Talíře, na které se rovná zboží do křídového prachu, se musí neustále předávat do různých pater pece tak, aby zboží mělo tu správnou teplotu. Záleží i na kvalitě dřeva, jeho suchosti. Ne každé zboží lze zpracovat stejným dřevem. A tak kvalita konečného výrobku záleží opravdu hlavně na zkušenostech. Cesta od pece ke dveřím neslouží jen k měření času, ale taky k ochlazení, vždyť metr od pece je neustále okolo padesáti stupňů.

Stojíme s panem Kubáčkem v jeho nevelké huti, nad domkem jeho rodičů, a protože pan Kubáček není skoupý na slovo, rozhovořil se o cestách, které ho zavedly k tomuto zvláštnímu řemeslu a prozradil také něco málo z tajemství svého řemesla.

„Pulírůju tu už od března 1993“, říká a přehazuje rozpálené šamotové talíře se zbožím zase o patro níž, do ještě většího záru. „V téhle mačkárně se původně barvilo. Ve výklenku byla pec na barvení – na listování, zlcení a tak...Mezi padesátým a padesátým šestým rokem tu barvil můj táta. Pocházel z Klapandy nad Bratřikovem. Barvit se naučil po válce u pulíra Hübnera ve Smržovce pod kostelem, ten neměl prý své řemeslo komu předat, tak ho naučil tátu, který mu tehdy pomáhal. Hübner byl v okolí vyhlášen za jednoho z nejlepších barvířů, některé postupy barvení skleněného zboží znal jen on.

Pulír Josef Kubáček při práci.
(Foto -mg- 2003)

Potom táta barvil v téhle mačkárně, když mu provozovnu zrušili, tak barvil ve Verku (pozn. Verk se říká areálu bývalého ŽBS v Nové Vsi...někdy v budoucnu (?) si o něm třeba něco napíšeme). Od šedesátých let jsem se pulířinu ve Verku učil také já. V roce 1968 táta ve Verku skončil.“

Pan Kubáček přerušil své vyprávění a zboží posunul zase stupínek níž a spodní talíř, na kterém už korálky červeně žhnuly vyndal z pece a dal je stranou, aby vychladly. Přiložil a pokračoval ve vyprávění. I nám už v té chvíli bylo pěkně horko. Všiml si toho a řekl: „Jak tu stojím celý den v tom žáru, doma je mi pak pořád zima.“

„A kde jste pracoval po vyučení?“ zeptali jsme se.

„Nějaký čas na Maršovicích, kde se leštilo vodou, potom jsem chvíli mačkal a po vojně jsem šel pracovat k lesům, kde byl také můj táta. Tehdy někdy prodal koně a oba jsme začali dělat s pilou. V driketě (jak říká své huti) v té době byla klubovna“ a jeho manželka Monika s úsměvem dodává „tam se tehdy mačkaly holky, ne korále“.

„V lese jsem dělal až do osmdesátého roku a potom zase ve Verku. V devadesátém třetím jsem se zařídil pro sebe. Leštím korále, figurkovinu, lustrovinu, ohňovky (celobrus). Práškaček dělám asi jednu třetinu produkce, letos miň, není voda. Menší zboží se pálí na talířích natřených hlinkou a křídou, větší na vrstvě křídového prachu. Topí se tvrdým dřevem, nejlépe tři roky starým – bukovým, dub jde taky, ale trochu prská. Dá se přidat i březové dřevo, ale ne samotné, má menší výhřevnost. U práškaček to ale stačí, sklo se jen nahřeje.“

Vzpomíná, že práškačky šly v šedesátých letech a nyní se opět vrací do módy. Prozrazuje také, že do šestek (velikost korálek) se jen napraská, od šestek nahoru se korálky po napraskání v peci musí znovu slít. U většího zboží se napraskání provádí ve studené vodě, aby bylo dostatečně do hloubky. Pan Kubáček v průběhu rozhovoru neustále bedlivě sleduje zboží v peci a jen pohledem a dlouholetou zkušeností rozpozná, kdy je potřeba zboží posunout o stupínek níž, nebo ho už vyndat z pece ven. Rozhrabává oheň, přiloží a říká: „důležitý je ostrý - rychlý oheň, jinak se při leštění zboží sleje (zdeformuje se).“ V peci se topí necelou hodinu, pak se pec vyhrabe a znovu roztopí, jen tak je oheň dostatečně ostrý, důležité je to hlavně u velkého zboží. Šamotové talíře se shání obtížně, vydrží většinou tak měsíc. Pan Kubáček ale vzpomíná, že některé z několika starých talířů, které našel kdosi zastrčené na půdě a přinesl mu je, mu vydržely skoro rok. Správná stavba pece je dalším klíčem k úspěchu, všechno chce zkrátka své.

„Škoda, že už nežije můj táta, hodně z toho, co uměl, mi nestihl předat. Na leckteré figle jsem přišel úplnou náhodou.“ Ještě loni na Jablonecku hořely tři pulírovací pece, dnes už jenom dvě. Jedna u pana Kubáčka, druhá u pana Mitlehnera.

Dovyslechli jsme vyprávění pana Kubáčka plné sklářské hantýrky a propocení až do morků kostí, ale s pocitem, že jsme se dověděli a zhlédli cosi ojedinělého a výjimečného odcházíme s panem Kubáčkem na štamprdlí (pro zahřátí). A kam se vypravíme příště? Třeba právě k Vám...
-jas- a -mg-